

Далиборка Вукасовић
Гимназија „Петро Кузмјак“
Руски Крстур, Србија
vukasovicdaliborka@gmail.com
DOI: 10.18485/rit.2022.20.37.6

UDK: 14 Зењковски В. В.

Прегледни рад
Датум пријема: 19.10.2021.

В. ЗЕЊКОВСКИ: БОГ И СВЕТ

Резиме

Да ли човек може мислити свети а да не мисли и Боја, створитеља светиа. Метафизика поимања човека као бића које у својој суштини изражи одговоре на питања о бивству, коначности, бесконачности што јесте нутина ујкана у метафизичку ујканост нужности постојања. У коначности човек уознаје Боја у коначном свету да би познањем, обожењем по великој љубави Божијој задобио вечности. Бој и човек, људско и божанско јесу енијетии који шеже да буду сјознаји од онога којем је једино и дајо да сјозна а што јесте човек као биће коначно и бесконачно. Сама катеорија трансценденције јесте метафизичка биј која чини метафизичко мишење и човекову шежњу ка њим самим. Трајајући са непролазном истином у сјознаји Боја и светиа Василиј Зењковски уноси у руску филозофску мисао ново светило поимања поменутих метафизичких енијетии Боја и светиа кроз призму човека као бића који је призван да сјозна нужности лојоса вечној бивања Боја у свету.

Кључне речи: Бој, свети, руска филозофија, хришћанска метафизика, слобода, лојос, стварање.

Вечита запитаност презентна у метафизичко ткање самог бивствовања човека као бића позваног да позна коначност а уједно и трансценденцију бивства сопственог бића. Упитаност јесте пут метафизике где сам упит позиционира човека као самог трагаоца са смислом, узроком свега онога што јесте. Онтолошка бит човека која му је иманентна наводи га да спозна узрок битисања онога вечног, непроменљивог битка. Аристотел је метафизику називао „првом филозофијом“ или „науком о богу“, теологијом (Мет. 1026 а, 10-23).

Промишљање о Богу презентно је у филозофској мисли од самог њеног конституисања као мисли која претендује да обухвати, појми идеју апсолутног, непроменљивог, вечног бића по којем је све што јесте и свет и човек.

Чежња ка *arche*, почетку прапочетка, почелу од којег постаје све што настаје, изражена је кроз спознају космогонија и теогонија, рођење света

исто је што и рођење богова. Неразлучива целина у мишљењу поимања не може појмити Бога а да не појми свет и обрнуто не може појмити свет а да не појми Бога. Зењковски у свом делу „Основи хришћанске филозофије“ тематизује онтолошко, метафизичку поставку Бога и света, поменуте категорије јесу иманентне човеку као трагаоцу ка откривању сопствене бити ко је он сам.

Бог у спознаји и откривању људској свести заузима различите антропо-промофне представе на шта упућује Ксенофан „највећег међу боговима и људима који смртницима није налик ни обличју ни мишљу“ (фр. 23). Да је тежак подухват, открити оца и творитеља овог свемира, па и ако се открије немогуће га је свима објавити (Платон, 1981: 69). Спознати себе и Бога као и открити Бога у себи јесте одговор на питање постављено у различитим аспектима космогонија, теогонија, метафизике као прве филозофије.

Иако се Бог људима открива на различите начине, спознаја да је Бог творац, отац, свемогућ, сведржител јесу перогаџиви који су људској свести иманентни кроз сво историјско време трагања човека са самим собом и за Богом. Бога као вечно биће које је било које јесте, спознати божију суштину ко је он сам, човеку као коначном бићу ограниченом у земаљском простору, времену, јесте трновит пут којим људски кораци ходе. „Мисли Моје нису ваше мисли, нити су ваши путеви Моји путеви, вели Господ. Него колико су небеса виша од земље, толико су путеви Моји виши од ваших путева, и мисли Моје од ваших мисли“ (Исаија 55: 8-9).

Сусрет Бога и човека догађа се у спознаји чија је окосница свет. Људско и божанско јесу различити ентитети у мишљењу, поимању, обитавању. Човек као биће које спознаје самога себе открива да у себи поседује клицу божанског стварања, биће које је створено и које ствара. Синергија Бога и човека јесте свет као заједничка творевина. Присуство Бога у свету као улога, утицај самог Бога на свет јесте питање које подвлачи онтолошку црту човекове улоге, постојања у свету. Човек је цар, господар света стога што познаје, именује и поседује свет (Карадамакис, 2005: 101).

Идеја стварања света јесте стожер хришћанске метафизике где је примарно почело тварност света, која имплицира да свет нема узрок настајања у себи самом већ у нечем што је изван њега у надсветској сили. Свет је створен и као такав јесте твар тј. материја, творевина твари.

Да је у основи света материја као структура самог света јесте идеја која је стожер не само хришћанске метафизике већ и иницијална идеја предсократовске мисли која промишља шта је у основи света тј. космоса као уре-

ђеног поретка, реда. Међутим, док је метафизички принцип античке филозофије „*es nihilo nihil fit*“, из ничега ништа не бива, у хришћанској метафизици Бог ствара свет „*es nihilo*“, из ничега. Тварност света јесте питање где се сусрећу Бог и човек.

У рефлексiji човека идеја стварања повезује појам Бога и света. Зењковски каже „Без идеје стварања међусобни однос Апсолута и релативног бића људски ум неизбежно сужава или Бога замишља у сувише тесној вези са светом, чиме он губи своју апсолутност, или свет замишља без Бога, чиме свет добија значење божанске, апсолутне целине. Обе крајности, релативизовање идеје Бога или апсолутизовање света, резултирају суженим или неправилним разумевањем Бога и света“ (Зењковски, 2006: 173).

Хришћанска метафизика разматра однос Бога и света кроз идеју стварања где се јасно позиционира дуализам између твари и Творца, коначног и бесконачног. Постојање „вечних идеја“ као идеалне, савршене стварности која се пресликава на несавршен чулни свет, појавних, променљивих ствари наилазимо код Платона. Платонов дуализам компликује и чини сам појам света несхватљивим из разлога ако у самом свету постоје променљиве, несавршене, чулне ствари које свој узрок имају у непроменљивим, вечним, савршеним идејама које суделују у свету а налазе се изван света. „Откривајући суштинску разлику између идеја у Богу и идеја у свету, учење о идејама учвршћује значај појма стварања као оног појма помоћу ког разлика између Бога и света, бића Апсолутног и бића релативног постаје потпуно јасна“ (Зењковски, 2006: 182).

Идеје јесу носиоци метафизичког дуализма присутног у створеном, материјалном свету насупротив свету божанском, вечном кроз античку филозофску мисао. Промишљати однос Бога и света за људски ум јесте искање сопственог смисла унутар категорија вечног и коначног постојања. У хришћанској мисли идеје јесу мисли Божије иманентне како самоме бићу Божијем тако и свету. Премудрост Божија у себи јесте повезаност идеја, мисли Божијих које своје корене имају у самом свету. „Идеје као корени ствари, по свом смислу, садржају нису ништа другачије од идеја у Премудрости Божијој с тим што су идеје у Богу уистину вечне мисли Божије (Зењковски, 2006: 180).

Идеје у свету су од Бога, али оне у свету нису Бог, и не могу свет учинити Богом, идеје потичу од јединога Творца, Бога и пребивају у свету и чине идеални основ самог света али немају своје начело у себи. Идеје нужно постоје и суделују у свету али своје начело немају у себи већ у Богу. Двој-

ност идеја које нужно потичу од Бога а уједно и партиципирају у свету потиче од самог чина стварања, „јер стварање света није само стварање материјалне основе света, него у исто време и ’осемењавање’ у тој материјалној основи одређених форми које у себи скривају нормативни, и ентелехијски карактер“ (Зењковски, 2006: 180).

Тварни свет јесте „осемењен“ идејама које своје почело имају у Богу а чин стварања открива њихову божанску бит и датост да делују у свету да га преображавају. Сам чин преображаја идеја у смислу деловања, осемењавања јесте дејство Божије и присуство Божије у свету. Свет је творевина Божија и призван је да буде свет не по себи већ по доброты и мудрости Божијој. „Све што Бог створи је добро“ (Прва књига Мојсијева, гл. 1).

Премудрост Божија, Софија је у Богу у Св. Тројници јер премудар је Отац, премудар је Син, премудар је Св. Дух. Учење о Премудрости Божијој, присутно је још и у Старом завету у Премудрости Соломоновој „јер дух Господњи испунио је васељену, и Он који обухвата све има знање речи“ (Стари завет, 1974: 492). Премудрост се у Старом завету тумачи као „сила која силази с неба“ (Зењковски, 2006: 179). Преп. Макарије каже: „Свепрожимајући Промисао Божији простире се, како на цео свет, тако и на сваког од нас појединачно“ (Оптински старци, 2015: 150). Премудрост Божија јесте дејство, сила Божија која делује у свету, усмерва свет и сведочи мудрост Божију. „Бог је једини премудар“ (Рим. 14, 26, 1 Тим. 1, 17).

Да је Премудрост Божија, сила која силази с неба, која усмерава свет, сведочи мудрост Божију људском уму остаје несазнатљиво „јер мисли које нису ваше мисли, нити, су ваши путеви моји путеви, вели Господ. Него, колико су небеса виша од земље, толико су путеви моји виши од ваших путева, и мисли моје од ваших мисли“ (Књига Пророка Исаије, гл. 55). Човек је призван да буде у свету да постоји јер „ван света и ван човека, Бог не може бити Бог овог света и овога човека, али ни свет не може бити свет – ван Бога“ (Шмеман, 2009: 8). Човек спознаје себе, свет, Бога управо кроз дистинкцију двојности идеја садржаних у хришћанској метафизици у идеји стварања.

„Једино у идеји стварања која доказује основни дуализам Бога и света, бића Апсолутног и бића неапсолутног, сазнајемо да у чину стварања постоје два аспекта: у чину стварања настаје материјално биће, али у чину стварања у свет улазе и вечне, божанске идеје, осемењују га и у том смислу већ постају неодвојиве од њега“ (Зењковски, 2006: 182). Дуализам Бога и света јесте примарно начело идеје „тварности света“ коју у свом делу „Основи

хришћанске метафизике“ заступа Зењковски у складу са хришћанском метафизичком традицијом.

Међутим, руски филозофи који се баве православном филозофијом унутар које доносе ново загледавање Бога и света, Соловјев, Флоренски, Булгаков као примарно метафизичко начело заступају „Једносушност Бога и света“ где се искључује појам стварања и негира дуализам Бога и света. Соловјев јесте представник руске филозофске мисли који своју метафизику заснива на идентичности Бога и света, сам свет по Соловјеву није ништа друго сем апсолутно у настајању свет је идентичан с Апсолутом. Поменутој идеји Соловјев је придодао и учење о Премудрости Божијој или Софији. Саму идеју Софије, Соловјев поима кроз два различита гледишта као душу света и анђела који позива свет да превазиђе хаос.

Душа света је Софија која се с сједињењем с Логосом, ослобађа свега онога што омета свет да би се на тај начин приближила Богу. Друго поимање Премудрости Божије или Софије јесте да она није више Душа света, већ Анђео који позива свет, који се налази у хаосу да превазиђе сам хаос. Свет се једино помоћу Премудрости Божије може спасти из хаоса у којем се налази, сам хаос је настао по Божијем допуштењу.

И у софиолошком учењу Соловојев остаје доследан метафизичкој поставци једносушности Бога и света. Флоренски наставља учење о Софији, Премудрости Божијој као о идеалној основи света која у себи садржи корене васцелог бића и као код Соловјева јесте Душа света. Тиме је Софија заправо „треће постојање“ она припада свету, али у исто време има и Божанску суштину, представља чак и четврту Ипостас. У Софији, као идеалној основи света, све је идентично са Богом – управо то и доказује да Софија припада тварном свету, али и Богу – зато је она идеална, одређује живот света, она је вечна (Зењковски, 2006: 189).

Булгаков, за разлику од Флоренског враћа разлику између Бога и света, међутим, поменута разлика се односи само на Бога као Свету Тројицу, док је суштина Бога и света идентична. Булгаков у својој идеји о стварању света, истиче да се стварање састоји у томе што Бог, као Св. Тројица, своју суштину урања у реку времена. Зењковски, у односу на идеју стварања коју излаже Булгаков каже: сам појам стварања код Булгакова није ништа друго до чиста фраза, јер како то да Света Тројица може да урања своју суштину у реку времена ако време – логички не претходи чину стварања, него настаје заједно с њим (Зењковски, 2006: 180).

Закључак

Василиј Васиљевич Зењковски, јесте мислилац руске религиозне – филозофске мисли који је снажно утицао на развој руске филозофије почетком 20. века. Као мислилац који промишља однос Бога и човека, свет јесте окосница где се поменути однос остварује, место сусрета човека и Бога јесте свет. Човек као и свет јесу призвани у постојање од стране Бога који јесте творац света и човека. Наиме, Бог своју творевину не оставља без свога утицаја, човек је позван да буде сарадник Божији у свету који је створио.

„Човек је цар, господар света стога што познаје, именује и поседује свет. Царско обележје човека нема везе са световним значењем подјармљивања и поробљавања, власти и насиља. Оно се изражава у очинству и љубави, раду и болу, што је једини пут и метод истинског царевања, стварног задобијања и управљања светом“ (Карадамакис, 2005: 101). Човек спознаје свет као творевину Божију која је у својој бити различита од самога Творца.

Хришћанска метафизика отвара пут спознаје где дуализам Бога и света јесте основа саме спознаје која се прихвата и разуме. Идентитет Бога и света као стожер идеје стварања или тварности света је неодржива са аспекта хришћанске метафизике која прожета онтолошким дуализмом, који се разуме и прихвата у хришћанском учењу и поимању света. Зењковски иако припада поменутој плејади руских религиозних мислилаца, своје дело утемељује на хришћанској метафизици заснованој на откроењу.

Литература

- Библија*. (1974). Београд: Издање библијског друштва Београд.
- Василиј, В. Зењковски. (2006). *Основи хришћанске метафизике*. Подгорица: Цид.
- Живише истиинишо*. (2015). Духовне поуке Преподобних Оптинских стараца. Словенско слово – Манастир Велика Ремета.
- Карадамакис, М. (2005). *Православна духовносћ*. Света Гора Атонска: Манастир Хиландар.
- Кубурић, З. и сарадници (2001). *Филозофија – проблемски ирисијуи*. Нови Сад: Филозофски факултет.
- Плашон*. (1981). Београд : Младост.
- Хегел, Г. Ф. (1962). *Историја филозофије*. Београд: Култура.

Daliborka Vukasović

Primary and Secondary School „Petro Kuzmjak“

Ruski Krstur, Serbia

vukasovicdaliborka@gmail.com

V. ZENKOVSKI: GOD AND THE WORLD

Summary

Can a man think of the world without thinking of God, the creator of the world? The metaphysics of understanding the man as a being who in his essence seeks answers to questions about being, finitude, infinity which is the interior woven into the metaphysical questioning of the necessity of existence. Ultimately man comes to know God in the finite world so that by knowledge, by deification through the great love of God he would gain eternity. God and man, divine and human, are the entities that strive to be known by the one to whom it is only given to know and that is the man as a being finite and infinite. The category of transcendence itself is the metaphysical essence that makes up metaphysical thinking and man's aspiration towards himself. Searching with the imperishable truth in the cognition of God and the world, Vasily Zenkovsky brings a new light to Russian philosophical ideas of God and the world understanding of the mentioned metaphysical entities through the prism of man as a being who is called to know the necessity of the logos of the eternal existence of God in the world.

Keywords: *God, world, Russian philosophy, Christian metaphysics, freedom, logos, creation.*